

วิเคราะห์มิลินทปัญหา ว่าด้วยเรื่องทุศีล

Analysis of Milindapanha scripture that's about misconduct

มนตรี สิริโรจนานันท์*

Montree Sirarajananan

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Email : montree.sira@gmail.com

Received : October 5, 2017

Revised : February 9, 2019

Accepted : March 9, 2019

บทคัดย่อ

มิลินทปัญหา เป็นคัมภีร์ระดับอรรถกถาที่แต่งขึ้นโดยอิงเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายหลักธรรมและวินัยในพระพุทธศาสนา สำหรับมิลินทปัญหาข้อที่ว่าด้วยสมณะทุศีล คำถามและคำตอบปัญหาข้อนี้อาจเป็นที่ยอมรับได้ในสมัยนั้น แต่เมื่อพิจารณาด้วยเหตุผลในยุคปัจจุบันนี้ กลับพบว่า คำถามและคำตอบเรื่องนี้ มีลักษณะที่ชวนให้สงสัยได้ เริ่มจากคำถามที่ไม่ได้ระบุให้ชัดเจนว่า คำว่าทุศีลนั้นหมายถึงทุศีลในระดับใด การตอบคำถามด้วยการให้เหตุผลว่า สมณะทุศีลยังสามารถรับทานที่ชาวบ้านถวายมาแล้วและก่อให้เกิดอานิสงส์ผลบุญได้นี้ มีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาในพระไตรปิฎก ที่ทรงตำหนิสมณะทุศีลเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า คัมภีร์มิลินทปัญหานี้ เป็นการยกย่องบทบาทของนักบวช ซึ่งเป็นอุบายวิธีอันหนึ่งที่จะทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานต่อไป พระเถระในอดีตใช้อุบายวิธีแต่งคัมภีร์สอดแทรกเนื้อหาเรื่องนี้เข้าไป เพื่อยืนยันคุณค่าของการบวช และเป็นการจูงใจให้พุทธศาสนิกชนออกบวชเพื่อช่วยกันสืบต่อพระพุทธศาสนา แต่การให้คุณค่านักบวชมากเกินไป แม้นักบวชนั้นจะกระทำผิดพระวินัยก็ตาม อุบายวิธีนี้อาจเป็นการทำลายมากกว่าเป็นการรักษาพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : มิลินทปัญหา, สมณะทุศีล, คฤหัสถ์ทุศีล

* ผศ.ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์ Asst.Prof.Dr. Montree Sirarajananan

Abstract

Milindapanha scripture is a commentary based on history to explain the principles and discipline in Buddhism. One question in scripture about the monk misconduct. A question and answer could be accepted in those days. But for the present reason, this answer have a suspicious look. From the question that does not specify clearly. The word that is misconduct about the level of mistake. Answering the question in the scripture that monks can also receive the offerings of folks and bring them to merit. It does not correspond to the content in the Tipitaka scriptures. That the Buddha discerned the monks who behaved wrongly. It's possible that the Milindapanha scripture praise the status of the monk. This is one method to make Buddhism last longer. In the past, The commentator used a plot to insert this content to confirm the value of ordination. And to encourage Buddhists to ordain to continue the Buddhism. But the value of the monk too much even though the monk behave wrongly, this method may be more damaging than helping to maintain Buddhism.

Keyword : Milindapanha scripture, misconduct of monk, misconduct of layperson.

บทนำ

มิลินทปัญหาเป็นคัมภีร์ระดับอรรถกถาที่สำคัญคัมภีร์หนึ่งของพระพุทธศาสนาเถรวาท ลักษณะเนื้อหาของคัมภีร์นี้เป็นลักษณะการถามตอบปัญหาเกี่ยวกับพระธรรมและพระวินัยในพระพุทธศาสนา เถรวาทระหว่างผู้ถามคือพระยามิลินท์ ผู้ตอบคือพระนาคเสน โดยมีการแบ่งเป็นวรรค แต่ละวรรค มีปัญหาอยู่หลายข้อ พระนาคเสนได้ตอบคำถามของพระยามิลินท์โดยการอุปมาอุปมัยให้ผู้ถามเข้าใจได้ง่าย ปัญหาบางข้ออาจใช้อุปมาโวหารในการตอบเพียงอย่างเดียว แต่ปัญหาบางข้อพระนาคเสนใช้อุปมาโวหารหลายอย่างในการตอบจนเป็นที่ยอมรับของพระยามิลินท์ คัมภีร์มิลินทปัญหานี้จากการศึกษาของ ชีรภัทร์ มะกา, จารุวรรณ ธรรมวัตร และอภิญฺญวัฒน์ โพธิ์सान พบว่ามีการแปลจากภาษาบาลีเป็นไทยอยู่ ๕ ฉบับด้วยกัน คือ

๑. ฉบับแปลสมัยกรุงศรีอยุธยา
๒. ฉบับแปลสมัยกรุงรัตนโกสินทร์
๓. ฉบับแปลของมหาหมกุฎราชวิทยาลัย สมัยรัชกาลที่ ๕
๔. ฉบับแปลของสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฺฐายี)

๕. ฉบับเรียบเรียงใหม่ เรียกว่า “ปัญหาพระยามิลินท์” ของนายยิ้ม ปันทยางกูร^๑

ผู้เขียนเห็นว่า ยังมีผู้แปลมิลินทปัญหาเป็นภาษาไทยอีกหลายคนในยุคปัจจุบันนี้ และฉบับที่ถือว่าแตกต่างจากฉบับอื่นๆ คือ มิลินทปัญหาลบฉบับแปลของไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ เพราะผู้แปลได้นำต้นฉบับภาษาบาลีอักษรพม่ามาแปลเป็นภาษาไทย ซึ่งฉบับพม่านั้นมีความแตกต่างจากฉบับภาษาบาลีอักษรไทยที่เคยใช้แปลกันมาก่อนหน้านั้น พอสมควร ดังนั้น ในบทความนี้ ผู้เขียน จึงเลือกใช้คัมภีร์มิลินทปัญหาลบฉบับแปลของ ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์

ปัญหาเรื่องสมณะทศิลนี้ ในฉบับแปลของไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ นั้น อยู่ในมิลินทปัญหาเล่มที่ ๓ (เล่มจบ) กัณฑ์ที่ ๕ อนุমানปัญหา วรรคที่ ๑ พุทธวรรค ปัญหาที่ ๘ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมณะทศิลกับคฤหัสถ์ทศิล เป็นคำถามที่พระยามิลินท์ประสงค์จะทราบ ว่า เมื่อพระภิกษุกับคฤหัสถ์ประพาศพิณพิศแล้ว ใครจะมีคุณธรรมมากกว่ากัน ในความเป็นจริงแล้ว ตามความรู้สึกโดยทั่วไปแล้ว ชาวพุทธส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าสมณะทศิลจะมีความผิดมากกว่า เพราะจุดเน้นสำคัญของความเป็นสมณะหรือความเป็นบรรพชิต คือ เป็นผู้ทรงศีล ถ้าท่านพิณพิศเสียแล้ว ความเป็นสมณะก็มีเพียงแค่รูปแบบ แต่สารัตถะที่แท้จริงไม่มีอยู่ ดังนั้น เรื่องนี้จึงไม่มีใครสงสัยมากนัก แต่เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว กลับไม่แน่ใจว่า สมณะทศิลและคฤหัสถ์ทศิลนี้ใครมีคุณค่ามากกว่ากัน และเมื่อมาอ่านมิลินทปัญหานี้ จึงได้ทราบว่า พระนาคเสนท่านอธิบายว่า สมณะทศิลมีคุณค่ามากกว่าคฤหัสถ์ทศิล ซึ่งทำให้ผู้เขียนมีความสงสัยในเนื้อหาเรื่องนี้พอสมควรว่า ทำไมพระนาคเสนจึงตอบปัญหาข้อนี้เช่นนั้น จึงประสงค์ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับมิลินทปัญหาเรื่องทศิลนี้ให้ละเอียดยิ่งขึ้น ก่อนที่จะวิเคราะห์มิลินทปัญหานี้ ผู้เขียนขอเสนอเนื้อหาของปัญหาข้อนี้ก่อน ซึ่งเนื้อหาของปัญหาข้อนี้มีข้อความปรากฏตามฉบับแปลของไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์ว่า

พระเจ้ามิลินท์ตรัสถามว่า พระคุณเจ้านาคเสน อะไรเป็นความแปลกกัน, อะไรเป็นข้อแตกต่างกันระหว่างคฤหัสถ์ทศิลกับสมณะทศิล, บุคคลทั้ง ๒ นี้ มีคติเสมอเหมือนกันหรือท่านที่ให้แก่บุคคลทั้ง ๒ มีวิบากเสมอเหมือนกันหรือ, หรือว่ายังมีอะไรที่เป็นข้อแตกต่างกันอยู่เล่า?

พระนาคเสนทูลตอบว่า ขอถวายพระพร มหาบพิตร สมณะทศิลยังมีคุณธรรมยิ่งกว่าคุณธรรมของคฤหัสถ์ผู้ทศิลโดยพิเศษอยู่ ๑๐ ประการเหล่านี้ คือ

- ๑) ยังเป็นผู้มีความเคารพในพระพุทธเจ้า
- ๒) ยังเป็นผู้มีความเคารพในพระธรรม

^๑ อธิวัตร มะกา จารุวรรณ ธรรมวัตร และอภิภูวัฒน์ โพธิ์สาน, “ภาษากับความคิดในวรรณกรรมพุทธศาสนา เรื่องมิลินทปัญหา,” วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน, ๒๕๕๕) หน้า ๕๐.

๓) ยังเป็นผู้มีความเคารพในพระสงฆ์

๔) ยังเป็นผู้มีความเคารพในเพื่อนพรหมจรรย์

๕) ยังพยายามในอุเทศ (การเรียนพระบาลี) และปริปัจฉา (การเรียนนอรรถกถา)

๖) ยังเป็นผู้มากไปด้วยการสดับตรับฟัง

๗) ขอลถวายพระพร ผู้เป็นสมณะแม้ว่าศีลขาด เป็นคนทุศีล ไปท่ามกลางบริษัทแล้ว ก็ยังรักษา
อากัปกริยาไว้ได้, รักษาความประพฤติทางกายไว้ได้ ความประพฤติทางวาจาไว้ได้ เพราะกลัวการติเตียน

๘) ยังมีจิตมุ่งต่อความเพียร

๙) ยังเป็นผู้เข้าถึงสมณญานว่า “ภิกษุ”

๑๐) ขอลถวายพระพร สมณะทุศีล แม้เมื่อจะทำการมชั้ว ก็ย่อมประพฤติอย่างปิดบัง เปรียบเหมือน
ว่า หญิงมีสามียอมประพฤติชั่วช้าเฉพาะแต่ในที่ลับเท่านั้น ฉนั้นใด, สมณะทุศีล แม้เมื่อจะทำการมชั้ว ก็ย่อม
ประพฤติอย่างปิดบัง ฉนั้นนั่นเหมือนกัน

(สมณะทุศีล) ยังชำระทักษิณาทานของทายกให้หมดจดยิ่งๆ ขึ้นไปได้ เพราะเหตุ ๑๐ ประการ คือ

๑) เพราะความที่ทรงเสื่อเกราะ(ผ้ากาสาฬพัสตร์) อันหาโทษมิได้

๒) เพราะการได้ทรงเทศคนหัวโล้น ผู้มีสมณญานว่า ภิกษุ(ภิกษุ)

๓) เพราะความที่เข้าถึงความเป็นตัวแทนของสงฆ์ที่เขานิมนต์

๔) เพราะความเป็นผู้ถึงพระพุทเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ

๕) เพราะความเป็นผู้อยู่อาศัยในบ้านพักอาศัยคือความเพียร

๖) เพราะมีการแสวงหาทรัพย์คือพระศาสนาของพระชินวรพุทเจ้า

๗) เพราะมีการแสดงธรรมที่ยอดเยี่ยม

๘) เพราะความที่มีพระธรรมเป็นประทีปส่องคติที่ไปเบื้องหน้า

๙) เพราะความที่มีความเห็นตรงแน่นอนว่า “พระพุทเจ้าทรงเป็นยอดบุคคล”

๑๐) เพราะความที่มีการสมทานอุโบสถ

ขอลถวายพระพร เป็นความจริงว่า สมณะทุศีล แม้ว่าแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายก
ทั้งหลายให้หมดจดได้ เปรียบเหมือนว่าน้ำแม้ว่าแสนจะขุ่นข้น ก็ยังใช้กำจัดโคลนตม เหยื่อโคล ขี้ฝุ่นได้
ฉนั้นใด, สมณะทุศีล แม้ว่าแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายกทั้งหลายให้หมดจดได้ ฉนั้นนั่น

ขอลถวายพระพร อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนว่า น้ำร้อน แม้ว่าแสนจะ(ร้อนจน)เดือด ก็ย่อมทำให้
ไฟกองใหญ่ที่กำลังลุกโพลงให้ดับได้ ฉนั้นใด, สมณะทุศีล แม้ว่าแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายก
ทั้งหลายให้หมดจดได้ ฉนั้นนั่น

ขอถวายพระพร อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนว่าโภชนาหาร แม้ว่าหารสชาติมิได้ ก็ยังใช้กำจัด ความหิว ความอ่อนเพลียได้ ฉนใด, สมณะทศิล แม้ว่าแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายกทั้งหลาย ให้หมดจดได้ ฉนน^๒ จากนั้น พระนาคเสนได้นำทักษิณาวีรังกสูตร^๓ จากพระไตรปิฎกมาอธิบายประกอบ จากคำถามและคำตอบข้างต้นนั้น ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตเพื่อนำไปสู่การแสดงทัศนะในประเด็น ต่างๆ ดังนี้

๑. ความชัดเจนของคำถาม เพื่อต้องการจะแสดงความคิดเห็นว่า ลักษณะของคำถามมีความคลุมเครือ หรือไม่ เนื้อหาหลักของคำถามเป็นที่เข้าใจได้ของคนทั่วไปหรือไม่

๒. วิธีการตั้งคำถาม การตั้งคำถามของพระยามิลินท์เป็นการถามนำ หรือไม่ เพราะเรื่องทศิลระหว่าง สมณะกับคฤหัสถ์สามารถนำมาเทียบเคียงกันได้หรือไม่

๓. เรื่องเนื้อหาและอุปมาที่พระนาคเสนตอบนั้น ผู้เขียนต้องการจะแสดงความคิดเห็นโดยใช้หลักการ เทียบเคียงกับพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก เพื่อต้องการจะค้นหาหลักการดั้งเดิม ของแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง สมณะทศิล ว่าพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไรบ้าง

๔. วิเคราะห์เชิงเทียบเคียงกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เรื่องนี้ ผู้เขียน จะใช้หลักตรรกะเทียบโดยถอด แนวคิดจากหลักการถามและการตอบปัญหาข้อนี้มาอธิบายเทียบกับเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันในลักษณะ สมมติที่คล้ายคลึง เพื่อที่จะประเมินความเป็นไปได้ว่า ในสังคมปัจจุบัน ถ้ามีเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันนี้ พุทธศาสนิกชนจะยอมรับได้ตามแนวทางการตอบปัญหาของพระนาคเสนหรือไม่

ความชัดเจนของคำถาม

เรื่องสมณะทศิลและคฤหัสถ์ทศิลนี้ เป็นปัญหาที่ไม่ชัดเจนในตัวคำถาม ด้วยผู้ถามไม่ระบุชัด ลงไปว่า คำว่า “**ทศิลของสมณะ**” ในที่นี้หมายถึงทศิลในระดับใด เพราะศีลของสมณะหรือพระภิกษุ มีหลายระดับ ในวินัยปิฎกเล่มที่ ๗ อธิบายว่า อาบัติมี ๗ ประเภท ที่มาในวิภังค์ คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ถุลลัจฉัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทุพภาสิต^๔ ซึ่งแต่ละประเภทของอาบัติหรือศีลของสมณะนั้น มีกำหนดโทษของความผิดไว้แตกต่างกัน คือ ถ้าสมณะประพฤติดิฉิตละเมิดอาบัติขั้นปาราชิก ซึ่งเป็นอาบัติ ขั้นสูงสุดนั้น สมณะนั้นจะขาดจากความเป็นสมณะทันที แต่อาบัติกองอื่นๆ จากนั้น จะไม่มีความผิดหนัก ถึงขั้นขาดจากความเป็นสมณะ

^๒ ไซวัฒน์ กปิลกาญจน์, **มิลินทปัญหา เล่ม ๓** (เล่มจบ), (กรุงเทพมหานคร : ขวนพิมพ์, ๒๕๔๑) หน้า ๕๖-๕๙. ผู้แปลคัมภีร์นี้ใช้ต้นฉบับภาษาบาลีอักษรพม่า ซึ่งจะมีความต่างกับคัมภีร์ภาษาบาลีอักษรไทยที่เคยใช้แปลกันมาก่อนหน้านั้น คำถามข้อนี้ ผู้แปลได้แปลจากภาษาบาลีว่า ภนเต นาคเสน คิททุสสิลสส จ สมณทุสสิลสส จ โก วิเสโส กิ นานาการณ ๑ อุโปเตต สมสมคติกา อุภินนปี สมสโม วิปาโก โหติ อุทาหุ กิจจิ นานาการณ อตถิติ ๑

^๓ ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๗๖-๓๘๒/๔๒๔-๔๓๒.

^๔ วิ.จ.(ไทย) ๗/๔๐๑/๓๑๐.

และคำว่า “**ทุศีลของคฤหัสถ์**” นั้น ในคำถามที่พระยามิลินท์ถามมิได้ระบุไว้ว่าหมายถึงศีลของชาวบ้านในระดับใด เพราะศีลของคฤหัสถ์มี ๒ ประเภท คือ ศีล ๕ และศีล ๘ ถึงแม้ศีลของคฤหัสถ์ทั้งสองประเภทนี้ จะแตกต่างกันไม่มากนัก แต่เมื่อไม่กำหนดไว้ในคำถาม ผู้ตอบอาจจะเข้าใจไม่ตรงกับผู้ถามก็เป็นได้ เมื่อคำถามไม่ชัดทั้ง ๒ ระดับ ผู้ตอบจึงต้องตอบด้วยภาพรวม เพื่อให้ความหมายของเรื่องทุศีลเป็นที่เข้าใจได้ในยุคนั้น สมัยนั้น แต่ในยุคสมัยนี้ ที่ศาสนิกชนต้องการคำอธิบายที่ชัดเจน ต้องการคำจำกัดความให้มากขึ้น เพราะมนุษย์ต้องการสื่อความหมายให้ตรงกันจึงจะได้อธิบายความให้เข้าใจกันได้

สำหรับเรื่องทุศีลของสมณะ ถ้าสมณะทุศีลหมายถึง ต้องอาบัติ(ผิด) ตั้งแต่**สังฆาภิเสก** ลงมาจนถึง**ทุกกฏหรือทุพภาสิต** คำอธิบายของพระนาคเสนที่ตอบคำถามแก่พระยามิลินท์ย่อมเป็นที่ยอมรับได้ ว่าสมณะที่ทุศีลผู้นั้น ยังมีคุณที่เหนือกว่าคฤหัสถ์ เพราะยังไม่ขาดจากความเป็นสมณะ แต่ถ้าสมณะทุศีลในคำถามนี้ หมายถึง สมณะ(หรือภิกษุ)ผู้ต้อง**อาบัติปาราชิก**ขาดจากความเป็นสมณะแล้ว เหตุที่ชวนให้เข้าใจได้ว่าสมณะทุศีลในที่นี้ หมายถึง ต้องอาบัติปาราชิก นั้น สืบได้จากคำอธิบายที่พระนาคเสนอธิบายว่า *ขอลวาทะพระพร เป็นความจริงว่า สมณะทุศีล แม้ว่าแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายกทั้งหลายให้หมดจดได้*^๕ คำว่า “สมณะทุศีลแม้ว่าแสนวิบัติ” นี้ สื่อให้เข้าใจได้ว่า สมณะทุศีลในคำอธิบายปัญหานั้นหมายถึงสมณะนั้นต้องอาบัติปาราชิกแล้ว หากสมณะทุศีลในที่นี้หมายถึงต้องอาบัติปาราชิกแล้ว เป็นที่น่าสนใจว่า คำอธิบายที่พระนาคเสนตอบนั้น สมเหตุสมผลหรือไม่ เพราะคำว่า สมณะทุศีลย่อมรวมถึงศีลทั้งหมดของพระภิกษุหรือสมณะด้วย แต่ผู้ถามมิได้ระบุลงไปว่าทุศีลในระดับไหน และผู้ตอบก็มีได้ระบุไปว่าตอบหมายถึงสมณะทุศีลในระดับไหน เมื่อผู้ตอบอธิบายรวมๆ กันจึงต้องหมายรวมถึงปาราชิกไปด้วยโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อได้ระบุไว้แล้วว่า สมณะทุศีลในที่นี้หมายถึง ต้องอาบัติปาราชิก(โดยใช้คำว่า “แสนวิบัติ” เป็นเกณฑ์) แล้วคฤหัสถ์ทุศีลหมายถึงในระดับไหน เป็นเรื่องยากที่จะกำหนดระดับของศีลของคฤหัสถ์ เพราะคฤหัสถ์นั้นเน้นที่ศีล ๕ และกฎหมายของบ้านเมือง ดังนั้น เมื่อคำถามข้อนี้ยังมีความคลุมเครืออยู่ เพราะระดับของศีลของทั้งสมณะและคฤหัสถ์ไม่เท่ากัน ดังนั้น เพื่อให้เป็นที่เข้าใจได้ง่ายและกระชับชัด ผู้เขียนจึงขอกำหนดขอบเขตของการทุศีลไว้ที่ศีล ๕ ของคฤหัสถ์ ซึ่งสามารถเทียบกันได้กับปาราชิก ๔ ของสมณะ เพื่อให้เห็นความใกล้เคียงกัน และเมื่อได้แนวทางว่า คำว่า “ทุศีลของสมณะ” นี้หมายถึง การละเมิดอาบัติขั้นร้ายแรงสูงสุด คือ ปาราชิก มีโทษถึงขั้นขาดจากความเป็นสมณะ ซึ่งมีอยู่ ๔ ข้อ คือ

๑. ห้ามเสพเมถุน(มีเพศสัมพันธ์)

๒. ห้ามถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ มีราคาเกิน ๕ มาสก

^๕ ไซยวัฒน์ กปิลกาญจน์, **มิลินทปัญหา เล่ม ๓** (เล่มจบ), หน้า ๕๘.

๓. ห้ามฆ่ามนุษย์

๔. ห้ามกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม(คุณวิเศษ) ที่ไม่มีอยู่จริง^๖

สำหรับ ความ^๗ทุศีลของคฤหัสถ์ นั้น หมายถึง การละเมิดศีล ๕ ได้แก่

๑. จดเว้นจากการฆ่าสัตว์

๒. จดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

๓. จดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม

๔. จดเว้นจากการพูดเท็จ

๕. จดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท^๘

ถ้าจะนำเอาความผิดและกำหนดโทษของความผิดศีลทั้ง ๕ ข้อของคฤหัสถ์นี้ ไปเทียบกับความผิดของสมณะในการละเมิดอาบัติปาราชิก นั้น ข้อที่จะเทียบเคียงและมีลักษณะใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ข้อว่าด้วยเรื่องการฆ่ามนุษย์ ซึ่งจะเป็นความผิดที่มีการกำหนดโทษไว้ใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ถ้าเป็นสมณะกระทำความผิดในข้อห้ามฆ่ามนุษย์นี้ จะมีความผิดถึงขั้นขาดจากความเป็นพระภิกษุ และในปัจจุบันนี้เมื่อขาดจากความเป็นพระภิกษุแล้วจะต้องถูกจำคุกในข้อหาฆ่าคนตายอีกด้วย เช่นเดียวกันกับคฤหัสถ์ เมื่อกระทำความผิดศีลในข้อการฆ่าสัตว์ ซึ่งสัตว์ในระดับเดียวกับความผิดของพระภิกษุ ก็คือ ฆ่ามนุษย์ เช่นกัน ก็จะต้องถูกจำคุกเช่นเดียวกันกับพระภิกษุ โดยสรุป จากความไม่ชัดเจนของคำถามข้อนี้ ผู้เขียนได้พยายามสรุปให้เนื้อหาของคำถามมีลักษณะของเนื้อหาของคำว่า “ทุศีล” ของทั้งสองสถานะทั้งสมณะและคฤหัสถ์ มีความใกล้เคียงกันมากที่สุด คือ ทุศีลของสมณะ ได้แก่ กระทำการล่วงละเมิดปาราชิกข้อที่ ๓ คือ ฆ่ามนุษย์ (โดยเจตนา) ซึ่งเทียบได้กับทุศีลของคฤหัสถ์ คือ การกระทำความผิดศีล ๕ ข้อที่ ๑ ได้แก่ ฆ่ามนุษย์ (โดยเจตนา) ความผิดเรื่องนี้ จะต้องได้รับผลจากการกระทำด้วยการถูกจำคุกทั้งสมณะและคฤหัสถ์ เมื่อกำหนดระดับของการทุศีลทั้งของสมณะและคฤหัสถ์ไว้ในระดับเดียวกันอย่างนี้แล้วจึงจะได้นำมาเป็นเกณฑ์ในการวิพากษ์คำตอบของพระนาคเสนในมิลินทปัญหานี้ต่อไป

วิธีการตั้งคำถาม

คำถามที่พระยามิลินท์ถามนั้น ตอนหนึ่งของคำถามที่ว่า “พระคุณเจ้านาคเสน อะไรเป็นความแปลกกัน อะไรเป็นข้อแตกต่างกันระหว่างคฤหัสถ์ทุศีลกับสมณะทุศีล, บุคคลทั้ง ๒ นี้ มีคติเสมอเหมือนกันหรือ ทานที่ให้แก่บุคคลทั้ง ๒ มีวิบากเสมอเหมือนกันหรือ หรือว่ายังมีอะไรที่เป็นข้อแตกต่างกันอยู่เล่า” คำว่า “ทานที่ให้แก่บุคคลทั้ง ๒ มีวิบากเสมอเหมือนกันหรือ หรือว่ายังมีอะไรที่เป็นข้อแตกต่างกันอยู่เล่า” นี้ มีลักษณะเป็นคำถามนำ เพราะว่า โดยหลักการแล้ว ชาวพุทธทั้งที่เป็นอุบาสกและอุบาสิกาทำได้

^๖ วิ.ม.(ไทย) ๑/๒๓๓/๒๔๘.

^๗ ขุ.อิติ.(ไทย) ๒๕/๗๔/๔๓๒.

^๘ ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์, มิลินทปัญหา เล่ม ๓ (เล่มจบ), หน้า ๕๖.

ถวายทานแก่คฤหัสถ์ แต่จะนิยมถวายทานแก่สมณะหรือนักบวชเป็นหลัก โดยความนิยมแล้วคฤหัสถ์มิใช่ผู้รับทานที่ดี แต่จะเป็นผู้ถวายทานที่เรียกว่า เป็นทายก(ผู้ให้) ส่วนสมณะจะเป็นผู้รับทาน ที่เรียกว่า ปฎิคาหก (ผู้รับ) ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ทายกผู้ตั้งใจถวายข้าวต้มแก่ปฎิคาหกผู้สัรรวมแล้ว

ผู้ฉันอาหารที่ผู้อื่นถวายตามกาลสมควร

เขาได้ชื่อว่าตามเพิ่มให้ประโยชน์ ๑๐ ประการแก่ปฎิคาหก

คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ

นอกจากนั้นข้าวต้มย่อมบรรเทาความหิว ความกระหาย

ให้ลมเดินคล่อง ขำระลำไส้ และช่วยย่อยอาหาร^๙

ถึงแม้บางครั้ง พระพุทธเจ้าจะตรัสถึงคฤหัสถ์ไว้ว่า สามารถรับทานได้บ้าง แต่ก็จะมีอานิสงส์ยังไม่มากเท่ากับสมณะ ฉะนั้น การถามถึงวิบากของการถวายทานแก่สมณะ तुสึลกับคฤหัสถ์ तुสึลว่า จะมีวิบากเสมอกันหรือไม่ นั้น จึงเป็นการถามที่ไม่ตรงประเด็นนัก เพราะเรื่องอานิสงส์การถวายทานนี้ ย่อมเป็นที่รู้กันว่า การถวายแก่สมณะแม้ तुสึลย่อมจะมีอานิสงส์มากกว่าคฤหัสถ์ तुสึล แต่ถ้าจะถามว่า “วิบากของการถวายทานแก่สมณะ तुสึลกับคฤหัสถ์ที่มี तुสึล อย่างไร จะมีอานิสงส์มากกว่ากัน” นั้นน่าสนใจว่า ดังนั้น การตั้งคำถามในมิลินทปัญหาข้อนี้ ดูเหมือนจะเป็นคำถามที่ชาวพุทธส่วนใหญ่จะเข้าใจได้อยู่แล้วว่า คำตอบควรจะเป็นเช่นไร

การตอบคำถามของพระนาคเสน

โดยหลักการแล้ว ความเป็นผู้ तुสึลนั้น ย่อมมีโทษและนำดำหนิเสมอกันทั้งสมณะและคฤหัสถ์ การที่จะบอกว่าความ तुสึลของใครมีโทษมากกว่ากันนั้นเป็นเรื่องที่อธิบายยาก เพราะเปรียบเทียบกันคนละระดับ มิใช่ระดับเดียวกันแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ผู้เขียนเห็นว่า ความ तुสึลนั้น เป็นเรื่องชั่วเสมอกัน และนำดำหนิพอ ๆ กัน ทั้งสมณะและคฤหัสถ์ ดังที่พุทธโฆสะจารย์ได้อธิบายไว้ในอรรถกถาธรรมบทว่า คฤหัสถ์ชั่วก็ตาม สมณะชั่วก็ตาม ชั่วด้วยกันทั้งนั้น^{๑๐} นี่เป็นหลักในทางพระพุทธศาสนาที่เน้นให้ศาสนิกชนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ต้องรักษาศีลในระดับของตน ๆ

เมื่อพิจารณาการให้คำอธิบายของพระนาคเสนเถระ โดยรวมแล้วเห็นว่า การ तुสึลของสมณะมีโทษน้อยกว่าหรือเบาว่าการ तुสึลของคฤหัสถ์ และสมณะที่ तुสึลยังมีคุณธรรมมากกว่าคฤหัสถ์ที่ तुสึล ด้วยเหตุผลตามที่พระนาคเสนอ้างเป็นที่ยอมรับได้ เพราะเหตุว่า ความเป็นสมณะนั้นเป็นผู้ทรงศีลในระดับที่สูงกว่า

^๙ วิมพา.(ไทย) ๕/๒๘๒/๘๙.

^{๑๐} พุ.ธ.อ.(ไทย) ๑/๑๙, พุ.ธ.อ.(บาลี) ๑/๑๕ บาลีว่า คิหิปาโปปิ สมณปาโปปิ ปาโปเยว ฯ

คฤหัสถ์ เมื่อท่านทำมิดีศิลปะในระดับของพระภิกษุแล้ว ย่อมสามารถที่จะขอลาสิกขาแล้วกลับมาถือศีลในระดับเดียวกับคฤหัสถ์ได้ และสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ถึงความเป็นอริยบุคคลได้ แต่ในทางตรงกันข้าม คฤหัสถ์เมื่อประพฤติดีศิลปะแล้ว ไม่สามารถที่จะลาจากความเป็นคฤหัสถ์แล้วไปถือศีลอื่นในระดับที่ต่ำกว่าได้ ทำได้แต่เพียงพยายามกลับมารักษาศีลเดิมให้ดี เรื่องสมณะศิลปะแล้วลาสิกขาเป็นคฤหัสถ์และประพฤดิธรรมสามารถที่จะบรรลุได้นั้นมีปรากฏในอรรถกถาของอัครคิกขณโธปมสูตร เมื่อพระพุทธเจ้าแสดงพระสูตรนี้จบ พระภิกษุกลุ่มที่ ๑ ประมาณ ๖๐ รูป กระอักเลือดออกมา เพราะจิตใจเร่าร้อนจากความผิดที่กระทำ เมื่อจิตใจเร่าร้อนกายก็เร่าร้อนตาม ทำให้กระอักออกมาเป็นเลือด (เหตุเพราะต้องอาบัติปาราชิก) พระภิกษุเหล่านี้ เมื่อรู้ตัวแล้ว เกิดความละอาย ต่างพากันไปถือศีลเพียง ๑๐ อยู่ในภูมิของสามเณร ก็สามารถที่จะกระทำความเพียรจนสามารถบรรลุธรรมได้ถึงระดับพระอนาคามี พระภิกษุกลุ่มที่ ๒ ประมาณ ๖๐ รูป นั้น ต้องอาบัติเล็กน้อย คือ ปาจิตตีย์ ทุกกฎ ทุกภาสิต ท่านเหล่านั้นคิดว่า การบวชเป็นพระภิกษุไม่ใช่เรื่องง่ายเลย และถ้ารักษาศีลให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เป็นเรื่องกระทำได้ยาก ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรมเทศนา พระภิกษุกลุ่มนี้อาจจะกระทำความผิดถึงขั้นปาราชิกหรือสังฆาติเสสได้ เมื่อได้ฟังแล้วเกิดความละอายใจจึงลาสิกขามาเป็นคฤหัสถ์ ตั้งอยู่ในสมณคณ กถือศีล ๕ สามารถปฏิบัติธรรมจนบรรลุได้ถึงพระอนาคามี หรือไปเกิดในเทวโลกได้ พระภิกษุกลุ่มที่ ๓ อีกประมาณ ๖๐ รูป เป็นผู้มึศิลปะอันบริสุทธิ์ เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้ว ได้บรรลุอรหัตผลพร้อมกัน^{๑๑} ดังนั้น ระหว่างสมณะศิลปะกับคฤหัสถ์ศิลปะ ใครจะมีความผิมน้อยกว่า จึงสามารถตอบได้ดังที่พระนาคเสนอธิบายมาแล้ว แต่เมื่อมาพิจารณาในรายละเอียดที่ลึกลงไป มีประเด็นข้อสงสัยที่น่าพิจารณาอีกมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นสมณะที่มีจุดเน้นอยู่ที่ความเป็นผู้ทรงศีล หรือการประพฤติดีศิลปะของท่านทำให้กระทบถึงจิตใจของผู้ทำผิดเอง กระทบความดำรงอยู่ของหมู่คณะ รวมทั้งขององค์กรใหญ่ คือ พระพุทธศาสนาอีกด้วย

ประการแรกเรื่องที่ควรศึกษาเกี่ยวกับท่าทีของพระพุทธเจ้าที่มีต่อสมณะศิลปะจากพระไตรปิฎกก่อนว่า พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่าอย่างไร เพื่อจะได้นำมาพิจารณาตรวจสอบคำอธิบายของผู้แต่งมิลินทปัญหา โดยผู้เขียนขอเสนอเหตุผลที่ผู้แต่งอธิบายมาเชื่อมโยงกับพระไตรปิฎกว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หรือขัดแย้งกัน ถ้าสอดคล้องกันเป็นอันเชื่อมั่นได้ว่า ถูกต้อง ถ้าขัดแย้งกันเป็นหน้าที่ของนักวิชาการทั้งหลายพึงพิจารณาหาเหตุผลกันต่อไป ว่า เป็นเพราะเหตุใด จึงเป็นอย่างนั้น โดยจะได้เรียงลำดับการนำเสนอไปตามคำตอบที่พระนาคเสนอธิบายไว้ ดังนี้

๑. พระนาคเสนให้เหตุผลที่สมณะศิลปะยังมีคุณธรรมที่ยิ่งกว่าคุณธรรมของคฤหัสถ์ที่ศิลปะอยู่ ๑๐ ประการ โดย ๔ ข้อแรก พระนาคเสนอธิบายว่า พระภิกษุศิลปะนั้นยังดีกว่าคฤหัสถ์ เพราะยังมีความเคารพ

^{๑๑} อ.เอกก.อ.(ไทย) ๑/๕๓/๗๙-๘๐.

ในพระพุทธเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์ และในเพื่อนพรหมจรรย์^{๑๒} ในเรื่องความเคารพนี้ ผู้เขียน เห็นด้วยกับคำอธิบายของพระนาคเสนที่อธิบายว่า สมณะทุศีลยังมีความเคารพในพระรัตนตรัยอยู่ในระดับ ที่เหนือกว่าชาวบ้านหรือคฤหัสถ์ที่ทุศีล เพราะคฤหัสถ์ย่อมอยู่ห่างจากพระรัตนตรัยกว่าสมณะอย่าง แน่นนอน แต่เมื่อพิจารณาให้ละเอียดยิ่งขึ้น โดยใช้ข้อมูลในพระไตรปิฎกมาประกอบการพิจารณาแล้ว จะเห็นว่า มีความขัดแย้งกัน เพราะพระภิกษุที่ทุศีลแล้ว ไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม แม้จะไม่ถึงขั้นละเมิด อาบัติปาราชิก ภิกษุที่ทุศีลหรือละเมิดอาบัติ ชื่อว่า ไม่เคารพในสิกขาหรือพระธรรมวินัย เมื่อไม่เคารพ ในสิกขาถือได้ว่า ไม่เคารพในพระธรรม ไม่เคารพในพระสงฆ์ และไม่เคารพในเพื่อนพรหมจรรย์ เมื่อไม่มี ความเคารพในสิกขา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ และในเพื่อนพรหมจรรย์ เป็นอันได้ชื่อว่า ไม่เคารพ ในพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกัน เพราะเมื่อได้กระทำผิดศีลแล้ว แสดงว่าเป็นผู้ไม่มีความเคารพในพระธรรมวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ว่าเป็นศาสดาแทนพระพุทธองค์^{๑๓} เรื่องนี้พิจารณาได้จากสักกัจจสูตรที่ว่า “เป็นไปไม่ได้เลยที่ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพ ในพระสงฆ์ จักมีความเคารพในสิกขา ภิกษุผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ไม่มีความเคารพในพระธรรม ไม่มีความเคารพในพระสงฆ์ ก็ชื่อว่า ไม่มีความเคารพในสิกขาด้วย”^{๑๔} ซึ่งการเคารพนี้ย่อมต้องมาจาก ภายในจิตใจ และเป็นองค์รวม เพราะพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สิกขา และสมาธิ เป็นคำสอนที่ เกี่ยวเนื่องถึงกัน จะบอกว่าทำผิดพระธรรมวินัยแล้ว แต่ยังมีเคารพพระพุทธเจ้า พระธรรม และ พระสงฆ์ อยู่ย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น คำอธิบายของพระนาคเสนที่ว่า สมณะทุศีลยังมีความเคารพในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และเพื่อนสมณะด้วยกัน นั้น ดูเหมือนจะไม่สอดคล้องกับพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้า ตรัสไว้ และเรื่องนี้ สามารถที่จะพิจารณาได้จากเหตุการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นกับพระภิกษุบางรูปที่กระทำผิด ส่วนใหญ่จะกระทำผิดในกุฎิ ในที่พักของตนเอง ในวัดของตนเอง ซึ่งในวัดนั้น มีทั้งพระพุทธรูปที่เป็นตัวแทน ของพระพุทธเจ้า มีพระธรรมคำสอนที่บรรจุอยู่ในคัมภีร์ในพระไตรปิฎก มีพระภิกษุสงฆ์เพื่อนพรหมจรรย์ ที่อยู่ร่วมวัดเดียวกัน รูปที่กระทำความผิดนั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า มิได้มีความเคารพต่อพระธรรมวินัย มิได้ มีความเคารพต่อสถานที่และบุคคล สมณะผู้ที่กระทำผิดศีล ละเมิดอาบัติจะยังชื่อว่า ยังมีความเคารพต่อ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ได้อย่างไร

๒. พระนาคเสนได้ให้คำอธิบายถึงเหตุผลที่สมณะทุศีลยังมีคุณธรรมยิ่งกว่าคุณธรรมของคฤหัสถ์ทุศีล อีก ๒ ข้อต่อมา คือ ข้อที่ ๕ ว่า (สมณะทุศีลนั้น) ยังมีความสนใจศึกษาเล่าเรียนพระบาลี และอรรถกถาอยู่ ข้อที่ ๖ ว่า (สมณะทุศีลนั้น) ยังเป็นผู้มากไปด้วยการสดับตรับฟัง(ฟังธรรม)อยู่ และ ข้อที่ ๘ ว่า (สมณะ

^{๑๒} ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์, มลีนทปัญหา เล่ม ๓ (เล่มจบ), หน้า ๕๖.

^{๑๓} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๑๖/๑๖๔.

^{๑๔} อัง.สตตก.(ไทย) ๒๓/๗๐/๑๕๕.

ทศิลนั้น) ยังมีจิตมุ่งต่อความเพียร^{๑๕} เหตุผลของพระนาคเสนทั้ง ๓ ข้อนี้ ผู้เขียนเห็นว่ามีความเกี่ยวเนื่องกัน จึงยกมาอธิบายพร้อมกัน เริ่มจากการให้เหตุผลข้อที่ ๕ และข้อที่ ๖ นี้ ผู้เขียนเห็นว่า สมณะผู้ทศิลยังคงมีความสนใจศึกษาเล่าเรียน และสนใจฟังธรรมอยู่ นั้น เป็นความจริง และคำอธิบายของพระนาคเสน ก็สมเหตุสมผลดี เพราะสมณะถึงแม้จะทศิลในระดับเบาจนถึงระดับหนักสุดคือ ปาราชิก ถึงกระนั้น สมณะทศิลนั้นก็ยังสามารถที่จะศึกษาเล่าเรียน และฟังธรรมพร้อมทั้งยังประกอบความเพียร(ปฏิบัติสมาธิภาวนา) อยู่ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งย่อมกระทำได้ดีกว่าคฤหัสถ์ที่ทศิลอย่างแน่นนอน เพราะประสบการณ์ในการปฏิบัติที่ต่างกัน แต่สมณะที่ทศิลนั้นก็ยังสามารถสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นได้ในระดับเพียงแคลอกิยะเท่านั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาไปถึงระดับโลกุตระได้ ดังนั้น ข้อที่ควรพิจารณาคือ สมณะทศิลนั้นจะยังสนใจเล่าเรียน พระบาลีและปฏิบัติภาวนาเพื่ออะไร ถ้าสมณะเหล่านี้ ต้องอาบัติปาราชิกแล้ว เท่ากับศึกษาเล่าเรียนไปเปล่า ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใดๆ กับตนเอง ไม่สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพราะกระบวนการพัฒนาตนเองตามแนวทางของพระพุทธศาสนาเริ่มต้นที่ศีล เมื่อศีลไม่บริสุทธิ์เสียแล้ว จะพัฒนาต่อไปเพื่อเจริญสมาธิ และเจริญปัญญา ย่อมเป็นไปไม่ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย สัมมาสมาธิของบุคคลผู้ทศิล มีศีลวิบัติ

ชื่อว่าเมื่อเหตุถูกขจัดแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสสนะ

ของบุคคลผู้สัมมาสมาธิวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

เมื่อยถาภูตญาณทัสสนะไม่มี นิพพิทาและวิราคะของบุคคล

ผู้มียถาภูตญาณทัสสนะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว

เมื่อนิพพิทาและวิราคะไม่มี วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคล

ผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ชื่อว่ามีเหตุถูกขจัดแล้ว^{๑๖}

และพระพุทธเจ้าตรัสถึงศีลและปัญญาเป็นของคู่กันไว้ว่า “ปัญญาต้องมีศีลช่วยชำระให้บริสุทธิ์ศีลก็ต้องมีปัญญาช่วยชำระให้บริสุทธิ์ ปัญญาอย่ามัวมีในที่ที่มีศีล ศีลอย่ามัวมีในที่ที่มีปัญญา ปัญญาอย่ามัวมีแก่ผู้มีศีล ศีลอย่ามัวมีแก่ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ยกย่องศีลและปัญญากว่าเป็นสิ่งล้ำเลิศในโลก”^{๑๗} และในอรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า คนไม่มีศีล ปัญญาอย่ามัวเจริญ คนไม่มีปัญญา ศีลก็ไม่มี^{๑๘} คำอธิบายของพระนาคเสนทั้ง ๓ ข้อ คือ ข้อ ๕ และ ๖ และข้อ ๘ จึงไม่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก ถึงแม้ผู้ทศิลจะเฝ้าศึกษาเล่าเรียน มีจิตมุ่งต่อความเพียร ตั้งใจบำเพ็ญสมาธิภาวนา แต่ตัวเองเป็นผู้ทศิลเสียแล้วจะเกิดประโยชน์อันใด จะเป็น

^{๑๕} ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์, มิลินทปัญหา เล่ม ๓ (เล่มจบ), หน้า ๕๖.

^{๑๖} อภ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๒๔/๓๐.

^{๑๗} ที.ส. (ไทย) ๙/๓๑๗/๑๒๒.

^{๑๘} ที.ส.อ.(ไทย) ๓๑๗/๓๘๓.

ได้เพียงสร้างปัญญาบารมีเท่านั้น อันเป็นปัญญาในระดับโลกียะซึ่งมิใช่จุดหมายของพระพุทธศาสนา และถ้าสมณะทูลเหล่านี้ยังถือตัวว่าเป็นผู้มีความรู้สั่งสอนชาวบ้านอยู่ ย่อมไม่อาจสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ชาวบ้านได้ เมื่อชาวบ้านรู้เรื่องที่เป็นผู้ทูลเสียแล้วทุกอย่างก็ไร้ความหมาย

๓. พระนาคอธิบายถึงเหตุผลที่สมณะทูลยังมีคุณธรรมยิ่งกว่าคุณธรรมของคฤหัสถ์ทูล ข้อที่ ๙ ว่า ยังเป็นผู้เข้าถึงสมณญานว่า “ภิกษุ”^{๑๙} ข้อนี้เป็นความจริง ถ้าสมณะทูลนั้นผิดศีลในระดับที่ยังไม่ถึงกับขาดจากความเป็นสมณะ ย่อมเข้าถึงสมณญานว่าภิกษุอยู่ และย่อมดีกว่าคฤหัสถ์ทูลแน่นอน แต่ถ้าสมณะผู้นั้นทูลในระดับที่ขาดจากความเป็นสมณะ ซึ่งในคำถามปัญหาข้อนี้และคำตอบของปัญหานี้ไม่ได้ระบุไว้ แต่ผู้อ่านย่อมสามารถที่จะคิดได้ว่า เมื่อพูดถึงสมณะทูลแล้ว ย่อมรวมไปถึงทูลในระดับที่ขาดจากความเป็นสมณะด้วย(ดังที่ผู้เขียนได้แสดงทัศนะไว้แต่ต้นแล้ว) ดังนั้น ถ้าสมณะทูลในข้อนี้หมายถึงปาราชิกด้วย คำอธิบายข้อนี้ มีความไม่สอดคล้องกับพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกเป็นอย่างมาก เพราะพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างชัดเจนว่า ภิกษุที่ทูลแล้ว(ปาราชิก) ไม่ควรที่จะทรงสมณเพศไว้ ควรที่จะลาสิกขาสิกข์ออกไปเป็นฆราวาสหรือบวชเป็นสามเณรจะดีกว่า เพราะถ้ายังคงสมณเพศต่อไปให้ชาวบ้านกราบไหว้ จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดทั้งผู้ให้และผู้รับไหว้ ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนการที่บุคคลผู้ทูล มีธรรมเลวทราม
ไม่สะอาด มีความประพฤติที่น่ารังเกียจ มีการงานปกปิด
ไม่ใช่สมณะ แต่ปฎิญญาว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหมจรรย์
แต่ปฎิญญาว่าเป็นพรหมจรรย์^{๒๐} เน่าภายใน ชุ่มด้วยราคะ
เป็นเหมือนหยากเยื่อ ยินดีการไหว้ ของชัตติยมหาศาล
พราหมณมหาศาล หรือคหบดีมหาศาล ย่อมเป็นไป
เพื่อมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน แก่บุคคลผู้ทูลนั้น
และหลังจากตายแล้ว เขาย่อมไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก^{๒๑}

และการที่สมณะประพฤติผิดศีลแล้วยังถือเพศเป็นสมณะอยู่นั้น แสดงให้เห็นว่า บุคคลนั้น เป็นผู้ที่ยากกล่าวตักเตือนได้ยาก เป็นคนที่ไม่สามารถที่จะแนะนำได้ ทั้งยังก่อให้เกิดความเสียหายแก่หมู่คณะของสงฆ์ได้ ซึ่งเรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงเป็นห่วง จึงได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ และพระพุทธองค์ได้ให้เหตุผลที่ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ ๑๐ ข้อ ดังพุทธพจน์ที่ว่า

^{๑๙} ไซยวัฒน์ กปิลกาญจน์, **มิลินทปัญหา เล่ม ๓** (เล่มจบ), หน้า ๕๗.

^{๒๐} คำว่า “ไม่ใช่พรหมจรรย์ แต่ปฎิญญาว่าเป็นพรหมจรรย์” หมายถึงตนเองไม่มีศีล หมดสภาพความเป็นภิกษุ แต่ยัง เรียกตนว่า ‘เป็นภิกษุ’ แล้วร่วมอยู่ร่วมฉันกับภิกษุอื่นผู้มีศีล ใช้สิทธิ์ถือเอาลาภที่เกิดขึ้นในสงฆ์ (อง.ดิก.อ.(ไทย) ๒/๑๓/๑๑๑)

^{๒๑} อง.สตตก.(ไทย) ๒๓/๗๒/๑๕๙.

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์
๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งศีลธรรม
๑๐. เพื่อเอื้อเพื่อวินัย^{๒๒}

เหตุผลในการบัญญัติพระวินัยหลายข้อนั้น เป็นเพราะพระพุทธเจ้าทรงเป็นห่วงว่า เมื่อมีสมณะที่
ทุศีลอยู่จะทำให้คณะสงฆ์เกิดปัญหาได้ จึงจำเป็นต้องมีพระวินัยไว้ เพื่อข่มบุคคลที่เก้อยาก คนที่ไม่มีมายาย
จำเป็นต้องใช้พระวินัยหรือศีลข่มบุคคลนั้นให้รู้สึกตัว เมื่อทำผิดร้ายแรงแล้วควรที่จะพิจารณาตัวเอง
ออกจากหมู่ไปเสีย เพื่อให้ภิกษุที่มีศีลบริสุทธิ์ไม่ถูกรบกวนด้วยเหล่าภิกษุอื่นๆ ที่ทุศีล ที่ไม่มีมายายนั้น
พระวินัยนี้ยังเป็นเครื่องป้องกันและกำจัดสิ่งที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ ภิกษุจำเป็นต้องเป็นผู้ทรงศีล คือ
เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ชาวบ้านที่ยังไม่มีศรัทธา และรักษาศรัทธาของชาวบ้านที่เลื่อมใสอยู่ ถ้ามีภิกษุที่
ทุศีลอยู่จะก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมศรัทธาเกิดขึ้นได้ และประการที่สำคัญ คือ เพื่อให้พระธรรมคำสอน
ของพระพุทธเจ้าดำรงอยู่ได้นาน ดังนั้น หากมีภิกษุผู้ทุศีลอยู่ในหมู่คณะ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ดังที่
กล่าวมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสมณะที่ทุศีลที่ไม่มีมายายเบียดเบียนพระภิกษุที่มีศีล(สร้างความเดือดร้อน
รำคาญ) เพราะมีทิฐิและศีลไม่เสมอกัน สมณะทุศีลย่อมสร้างความเสื่อมศรัทธาให้เกิดแก่ชาวบ้าน สิ่งเหล่านี้
ย่อมทำให้พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าดำรงอยู่ได้ไม่นาน ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากเหตุผลที่พระพุทธเจ้า
ทรงบัญญัติพระวินัยและพระพุทธพจน์อื่นประกอบแล้วจะเห็นได้ว่าผู้แต่งคัมภีร์มโนทัศน์ปัญหาอธิบายให้
เหตุผลที่ว่า สมณะทุศีลนั้นยังมีคุณธรรมมากกว่าคฤหัสถ์ทุศีล ด้วยความที่สมณะทุศีลยังสามารถที่ถือเพศ
เป็นสมณะอยู่ได้ ย่อมไม่สอดคล้องกับพระพุทธพจน์นี้ นอกเสียจากว่า สมณะที่ทุศีลนั้นไม่ทุศีลในระดับที่
หนักถึงขั้นปาราชิกขาดจากความเป็นภิกษุแล้ว จึงพอที่จะชื่อว่า ความทุศีลของสมณะนั้นมีโทษน้อยกว่า

^{๒๒} วิ.ม.(ไทย) ๑/๓๙/๒๘-๒๙.

คฤหัสถ์ด้วยสามารถที่จะทรงเพศสมณะไว้ได้ แต่ถ้าทูลในชั้นปาราชิกแล้ว ย่อมไม่เหมาะสมที่จะทรงเพศสมณะอยู่ต่อไป แม้จะครองผ้าเหลืองอยู่ก็ไม่อาจเป็นสมณะได้

๔. คำอธิบายของพระนาคเสนที่ให้เหตุผลในข้อที่ ๑๐ ว่า สมณะ(ทูล) แม้จะทำความชั่ว ก็ย่อมกระทำในที่ลับ ดังข้อความที่ว่า “ขอถวายพระพร สมณะทูล แม้เมื่อจะทำความชั่ว ก็ย่อมประพฤติอย่างปิดบัง เปรียบเหมือนว่า หญิงมีสามีย่อมประพฤติชั่วข้าเฉพาะแต่ในที่ลับเท่านั้น ฉะนั้น สมณะทูล แม้เมื่อจะทำความชั่ว ก็ย่อมประพฤติอย่างปิดบัง ฉะนั้นเหมือนกัน”^{๒๓} คำอธิบายนี้เป็นที่ยอมรับได้ในระดับหนึ่งว่าสมณะหรือภิกษุที่ทูลย่อมกระทำความชั่วในที่ลับ และยังดีกว่าคฤหัสถ์ที่ทำชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้ง การกระทำความชั่วในที่ลับที่อธิบายมานี้แสดงให้เห็นว่า เป็นความชั่วที่หนักหรือเป็นที่ติเตียนของชาวบ้าน เช่น เสพเมถุน จึงต้องกระทำในที่ลับ แต่ความชั่วอื่นๆ อาจไม่กระทำในที่ลับก็ได้ เช่น การพูดเกี้ยวผู้หญิงที่เป็นอาบัติสังฆาติเสส และอาบัติอื่นๆ อีกมากที่เป็นความผิดต่อหน้ามิใช่กระทำลับหลัง และเมื่อพิจารณาจากพระไตรปิฎกจะพบข้อความว่า พระพุทธเจ้าทรงตำหนิพระภิกษุที่กระทำความชั่วทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นในที่ลับหรือที่แจ้ง ความชั่วหรือทูลย่อมมีผลเสมอกันไม่ว่าจะเป็นในที่ลับหรือในที่แจ้ง ถ้าสมณะกระทำชั่วด้วยการทูลแล้วไม่แก้ไข ยังปกปิดไว้ดังข้อความในมหาปริณิพพานสูตร พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงเรื่องความสำคัญของศีลไว้ในอุทเทสชาดก ๖ หรือสาราณียธรรม ๖ ในข้อที่ ๕ ว่า “ภิกษุพึงหวังได้แต่ความเจริญอย่างเดียว ไม่มีความเสื่อมเลย トラบเท่าที่ภิกษุยังมีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทูลจู่รอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิ เสมอกันกับเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายทั้งในที่แจ้งและในที่ลับ”^{๒๔} จากพระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าประสงค์จะให้พระภิกษุมีศีลเสมอกัน มิให้ประพฤติผิดศีลทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง อันจะส่งผลให้คณะสงฆ์เจริญมั่นคงอยู่ได้ ไม่เสื่อมง่าย มิได้ทรงยกย่องความเป็นสมณะที่ทูลในที่ลับแต่ประการใด ทรงตำหนิเสมอกันทั้งหมด และทรงยกย่องความเป็นสมณะที่มีศีลทั้งในที่ลับและที่แจ้งเหมือนกัน ดังนั้น การให้เหตุผลของพระนาคเสนที่ว่า สมณะทูลยังมีคุณธรรมมากกว่าคฤหัสถ์ทูล เพราะกระทำผิดในที่ลับ จึงไม่สอดคล้องกับพระไตรปิฎก

๕. ในช่วงที่ ๒ ของการอธิบายถึงข้อดีของสมณะทูลที่ยังมีความดีเหนือกว่าคฤหัสถ์ตามทีพระนาคเสนได้อ้างถึงเหตุผลเพื่อประกอบการอธิบายอีกชุดหนึ่งว่า สมณะแม้จะทูลก็ยังพอเป็นนอานาบุญของคฤหัสถ์ได้ สามารถรับทักษิณาทานสิ่งของที่ชาวบ้านถวายแล้วยังประโยชน์ให้เกิดเป็นอนิสังสผลบุญได้ โดยได้ให้เหตุผลไว้อีก ๑๐ ข้อพร้อมอุปมาประกอบการอธิบาย ดังข้อความที่ว่า

^{๒๓} ไซยวัฒน์ กปิลกาญจน์, มลिनปัญหา เล่ม ๓ (เล่มจบ), หน้า ๕๗.

^{๒๔} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๑๔๑/๘๘.

(สมณะทศิล) ยังชำระทักษิณาทานของทายกให้หมดจดยิ่งๆ ขึ้นไปได้ เพราะเหตุ ๑๐ ประการ คือ

- ๑) เพราะความที่ทรงเสื้อเกราะ (ผ้ากาสาพัสตร์) อันหาโทษมิได้
- ๒) เพราะการได้ทรงเพศคนหัวโล้น ผู้มีสมัญญาว่า ฤาษี (ภิกษุ)
- ๓) เพราะความที่เข้าถึงความเป็นตัวแทนของสงฆ์ที่เขาnimนัต
- ๔) เพราะความเป็นผู้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ
- ๕) เพราะความเป็นผู้อยู่อาศัยในบ้านพักอาศัยคือความเพียร
- ๖) เพราะมีการแสวงหาทรัพย์คือพระศาสนาของพระชินวรพุทธเจ้า
- ๗) เพราะมีการแสดงธรรมที่ยอดเยี่ยม
- ๘) เพราะความที่มีพระธรรมเป็นประทีปส่องคติที่ไปเบื้องหน้า
- ๙) เพราะความที่มีความเห็นตรงแน่นอนว่า “พระพุทธเจ้าทรงเป็นยอดบุคคล”
- ๑๐) เพราะความที่มีการสมานทานอุโบสถ

ขอถวายพระพร เป็นความจริงว่า สมณะทศิล แม้ว่าจะแสนวิบัติ

ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายกทั้งหลายให้หมดจดได้

เปรียบเหมือนว่าน้ำแม้ว่าแสนจะขุ่นข้น ก็ยังใช้กำจัดโคลนตม

เหี่ยวไคล ชีฝุ่นได้ ฉนโค, สมณะทศิล แม้จะแสนวิบัติ

ก็ยังชำระทักษิณาทานของทายกทั้งหลายให้หมดจดได้ ฉนนัน

ขอถวายพระพร อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนว่า น้ำร้อน

แม้ว่าแสนจะ(ร้อนจน)เดือด ก็ย่อมทำให้ไฟกองใหญ่ที่กำลังลุกโพลง

ให้ดับได้ ฉนโค, สมณะทศิล แม้จะแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทาน

ของทายกทั้งหลายให้หมดจดได้ ฉนนัน

ขอถวายพระพร อีกอย่างหนึ่ง เปรียบเหมือนว่าโภชนาหาร

แม้ว่าอาหารรสชาติมิได้ ก็ยังใช้กำจัดความหิว ความอ่อนเพลียได้ ฉนโค,

สมณะทศิล แม้จะแสนวิบัติ ก็ยังชำระทักษิณาทาน

ของทายกทั้งหลายให้หมดจดได้ ฉนนัน^{๒๕}

ตอนที่ ๒ ของคำตอบปัญหาที่พระยามิลินท์ถามไว้ พระนาคเสนได้ให้เหตุผลว่า สมณะแม้จะทศิล ก็ยังดีกว่าคฤหัสถ์ เพราะยังสามารถที่จะรับทักษิณาทานของทายกได้ด้วยเหตุ ๑๐ ประการ เนื้อหาหลัก

^{๒๕} ไซยวัฒน์ กปิลกาญจน์, มิลินทปัญหา เล่ม ๓ (เล่มจบ). หน้า ๕๗-๕๘.

ของการอธิบาย คือ ต้องการจะแสดงให้เห็นว่า แม้สมณะที่ทูลศัลก็ยังสามารถรับการถวายสิ่งของไถยทานจากชาวบ้าน และชาวบ้านที่ถวายทานก็ยังได้รับอานิสงส์ผลบุญด้วย การให้เหตุผลนี้ เป็นที่ยอมรับได้ระดับหนึ่ง และมีความสอดคล้องกับพระไตรปิฎก แต่ทานที่ถวายแก่สมณะทูลศัลนั้นจะต้องเป็นสังฆทาน จึงจะได้ผลมากหรือมีอานิสงส์มาก โดยการถวายแก่สมณะทูลศัลนั้นให้อุทิศหรือตั้งใจถวายเพื่อให้เป็นของสงฆ์ ดังข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

อานนท์ ก็ในอนาคตกาล จักมีแต่เหล่าโคตรภิกษุ
มีผ้ากาสาวะพັນคอ เป็นผู้ทูลศัล มีธรรมเลวทราม
ชนทั้งหลายจักถวายทานเจาะจงพระสงฆ์ได้ในภิกษุผู้ทูลศัลเหล่านั้น
แม้ในเวลานั้น เราก็คงกล่าวทักษิณาที่ถวายในสงฆ์ว่า มีอานิสงส์นับไม่ได้
ประมาณไม่ได้ แต่ว่าเราไม่กล่าวปาฏิปุคคลิกทานว่า
มีผลมากกว่าทักษิณาที่ถวายในสงฆ์โดยปริยายใดๆ เลย^{๒๖}

แม้พุทธพจน์นี้ จะแสดงให้เห็นว่าสมณะทูลศัลยังสามารถเป็นผู้รับการถวายทานได้ก็ตาม ถึงกระนั้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้ผู้ถวายตั้งใจให้เป็นการถวายแด่สงฆ์ เป็นสังฆทาน มิใช่เป็นการถวายอย่างเจาะจง(สมณะทูลศัล) เมื่อนำคำอธิบายของพระนาคเสนมาเทียบเคียงจะเห็นว่า คำอธิบายว่า สมณะทูลศัลยังดีกว่าคฤหัสถ์ทูลศัลเพราะสามารถรับทักษิณาทานจากชาวบ้าน นั้น ยังมีข้อสงสัยเพิ่มเติมได้ว่า ถ้าผู้ถวายมิได้ถวายเป็นสังฆทาน การถวายสิ่งของแก่สมณะทูลศัล จะยังมีอานิสงส์อยู่หรือไม่ อนึ่ง ถ้าสืบค้นพระไตรปิฎกในเรื่องสมณะทูลศัลในที่อื่น จะพบว่า พระพุทธเจ้าทรงตำหนิภิกษุที่ทูลศัลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นภิกษุทูลศัลแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ แต่ยังทำตัวเป็นเสมือนภิกษุคอยรับทานที่ชาวบ้านถวายมา พระพุทธองค์ทรงตำหนิว่าเป็นเหมือนมหาโจร ดังข้อความที่ว่า

ภิกษุชั่วจำนวนมาก มีผ้ากาสายะพັນที่คอ มีธรรมเลวทราม
ไม่สำรวม พวกเธอย่อมตกนรก เพราะบาปกรรมทั้งหลาย
ที่เลวทราม ภิกษุทูลศัลไม่สำรวม กินก้อนเหล็กที่ร้อน
เหมือนเปลวไฟยังดีกว่า บริโภคอาหารของชาวบ้านไม่ดีเลย^{๒๗}

พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่า สมณะที่ทูลศัลไม่ควรที่จะรับการถวายสิ่งของจากชาวบ้าน เป็นสมณะทูลศัลแล้วฉันข้าวของชาวบ้าน กินก้อนเหล็กเผาไฟยังจะดีเสียกว่า หรือเป็นสมณะทูลศัลแล้วรับสิ่งของที่ชาวบ้านถวายมาก็เป็นเหมือนโจรปล้นชาวบ้านกิน โดยเฉพาะเมื่อกระทำผิดด้วยการอวดอุตริมนุสสรธรรมอันไม่มีอยู่จริง พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นยอดมหาโจร เป็นเหมือนขโมยฉันข้าวของชาวบ้าน^{๒๘}

^{๒๖} ม.อ.(ไทย) ๑๔/๓๘๐/๔๓๐.

^{๒๗} วิ.ม. (ไทย) ๑/๑๙๕/๑๘๑.

^{๒๘} วิ.ม.(ไทย) ๑/๑๙๕ /๑๘๑.

พระนาคเสนได้ตอบคำถามของพระยามิลินท์ โดยได้ตอบในแนวทางที่ยกย่องบทบาทของพระภิกษุ (สมณะ) แต่รายละเอียดของเหตุผลที่ท่านยกมาประกอบนั้น ในตอนที่ ๒ เรื่องการถวายทานแก่สมณะทศิล และคฤหัสถ์ทศิลนั้น ผู้เขียนไม่เห็นด้วยกับคำถามและคำตอบ เพราะคฤหัสถ์ถึงจะทศิลหรือไม่ก็ตาม ไม่มีคุณสมบัติเป็นผู้รับทาน ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะนำมาเปรียบเทียบกัน และพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ไม่อาจเข้าใจ ยอมรับที่จะถวายทานแก่สมณะทศิลนั้นได้ ถ้ารู้ว่า สมณะนั้นมีศีลที่วิบัติเสียแล้ว ซึ่งเป็นความสอดคล้อง กับการให้เหตุผลของพระพุทธเจ้าที่ทรงให้เหตุผลไว้ก่อนจะบัญญัติพระวินัย(ศีลของพระภิกษุ)ไว้ ๑๐ ประการ โดยเฉพาะข้อที่ว่า เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคน ที่เลื่อมใสแล้ว เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม^{๒๙} เรื่องนี้ เกี่ยวข้องกับความศรัทธาของชาวบ้าน ถ้าหากสมณะ ทศิลจะมีความเชี่ยวชาญในคัมภีร์อย่างไรก็ตาม ศรัทธาของชาวบ้านต่อสมณะรูปนั้นหรือต่อวัดที่ท่าน พักอาศัยอยู่ย่อมเสื่อมถอยไปด้วย เมื่อคนที่เคยศรัทธาเลื่อมใส ลดความเลื่อมใสลง คนที่ยังไม่เลื่อมใส ก็ไม่อาจเข้าใจให้เลื่อมใสได้ ดังนั้น ความทศิลจึงเป็นเรื่องสำคัญต่อศรัทธาของชาวบ้านเป็นอย่างมาก และเมื่อชาวบ้านเสื่อมศรัทธาเสียแล้ว ย่อมไม่มีใครประสงค์ที่จะถวายทานแก่สมณะที่ทศิลนั้น ดังนั้น แม้พระนาคเสนจะให้เหตุผลว่าสมณะทศิลยังดีกว่าคฤหัสถ์ที่ทศิล เพราะยังสามารถที่จะรับทานของ ชาวบ้านได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ชาวบ้านน่าจะเสื่อมศรัทธาจนไม่ปรารถนาที่จะถวายทาน

วิเคราะห์เชิงเทียบเคียงกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

เรื่องนี้ ผู้เขียนจะใช้หลักการเทียบเคียง โดยถอดแนวคิดจากคำถามและการตอบปัญหาข้อนี้มาอธิบาย เทียบเคียงกับเหตุการณ์ในสังคมปัจจุบันในลักษณะสมมติที่คล้ายคลึงกัน เพื่อที่จะประเมินความเป็นไปได้ ว่า ในสังคมปัจจุบัน ถ้ามีเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันนี้ พุทธศาสนิกชนจะยอมรับได้ตามแนวทางการ ตอบปัญหาของพระนาคเสนหรือไม่ เรื่องสมณะทศิลนี้มีลักษณะที่เป็นเรื่องกระทบต่อความรู้สึกของ ชาวบ้านเป็นอย่างมาก อันส่งผลให้ชาวพุทธหลายคนไม่พอใจในบทบาทของพระภิกษุที่มีเรื่องทศิล มีเรื่อง เสื่อมเสียอยู่เสมอๆ นั้นแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่าคำอธิบายในมิลินทปัญหาจะบอกว่า สมณะทศิลยังดีกว่า คฤหัสถ์ทศิล แต่ในยุคนี้ หลายคนคงจะไม่เห็นด้วย เพราะในความรู้สึกของชาวบ้าน พระภิกษุจะต้องเป็น ผู้ที่ทรงศีลอยู่เหนือกว่าชาวบ้าน มิใช่ทำความชั่วในระดับเดียวกับชาวบ้าน หากจะเปรียบเทียบคำถามของ พระยามิลินท์ในลักษณะนี้ อาจเทียบได้กับการตั้งคำถามว่า ระหว่างตำรวจปล้นทรัพย์สินของผู้อื่นกับชาวบ้าน ปล้นทรัพย์สินของผู้อื่น ใครชั่วกว่ากัน ผู้เขียนเชื่อว่า คนส่วนใหญ่จะตอบว่า ตำรวจที่ปล้นทรัพย์สินของผู้อื่น น่าจะเลวกว่าชาวบ้านที่ปล้นทรัพย์สินในลักษณะเดียวกันเป็นแน่ เพราะบทบาทและหน้าที่ของตำรวจจะต้อง ปกป้องผู้อื่น รักษากฎหมายของบ้านเมือง มิใช่เป็นผู้ละเมิดกฎหมายเสียเอง แต่ชาวบ้านนั้น ไม่ได้มีหน้าที่

^{๒๙} วิ.ม.(ไทย) ๑/๓๙/๒๙.

เฉพาะในการป้องกันผู้อื่นจากการกระทำความผิด ซึ่งเรื่องนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับการตั้งคำถามว่า ระหว่างสมณะพุทฺธกับคฤหัสถ์พุทฺธใครแย่กว่า หรือใครดีกว่า

พระนาคเสนอธิบายว่า สมณะพุทฺธยังดีกว่าคฤหัสถ์พุทฺธ โดยให้เหตุผลว่า สมณะพุทฺธยังมีคุณความดีมากกว่าคฤหัสถ์พุทฺธ ด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ

๑) สมณะถึงจะพุทฺธอย่างไรก็ตาม ยังมีความใกล้ชิดพระพุทธศาสนามากกว่าคฤหัสถ์พุทฺธ สมณะพุทฺธนั้นยังมีความรู้พระธรรมวินัยที่สามารถจะสอนคนอื่นได้อยู่ แต่คฤหัสถ์พุทฺธไม่มีคุณสมบัติเช่นนั้น

๒) สมณะพุทฺธยังสามารถรับทักษิณาทานที่ชาวบ้านถวายมาได้อยู่ และทานที่ถวายนั้นยังมีอานิสงส์มากกว่าทานที่ให้แก่คฤหัสถ์พุทฺธ

ทั้ง ๒ เหตุผลของพระนาคเสนนี้ ถ้านำมาเทียบกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบัน จากกรณีตัวอย่างข้างต้น หากจะถามว่าระหว่างตำรวจชู้กับชาวบ้านทั่วไปชู้ ใครยังมีความคุณความดีมากกว่ากัน และคำว่า ชู้ในที่นี้ ตีความได้ว่า กระทำความผิดกฎหมายอาญาเรื่องการปล้นทรัพย์ผู้อื่น อาจมีคนตอบคำถามนี้ได้ว่า ตำรวจปล้นผู้อื่นยังดีกว่าชาวบ้านปล้นผู้อื่น เพราะตำรวจยังมีความรู้ด้านอื่นๆ ที่มีประโยชน์ต่อชาวบ้าน เช่น รู้กฎหมายทั้งอาญาและแพ่ง ที่จะนำไปสอนแก่ชาวบ้านทั่วไปได้ ถึงตนเองจะได้กระทำความผิดไปแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านที่กระทำชู้ชื่อนั้นไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายใดๆ แต่ผู้เขียนเชื่อว่า คนส่วนใหญ่กลับไม่ได้คิดตามและเห็นด้วยเท่าใดนัก เพราะไม่มีใครประสงค์ที่จะศึกษาเรียนรู้กฎหมายจากตำรวจที่กระทำความผิด เช่นเดียวกันกับชาวบ้านไม่ประสงค์ที่จะทำบุญถวายทานแก่สมณะที่พุทฺธ

สรุป

การให้เหตุผลในเรื่องสมณะพุทฺธของพระนาคเสนนี้ มีความไม่ชัดเจนในคำถามเพราะไม่ระบุระดับของความพุทฺธ ถ้าวินิจฉัยสมณะที่พุทฺธนั้นยังไม่ถึงขั้นละเมิดอาบัติหนักร้ายแรง คือ ปาราชิก คำถามและคำตอบตามที่แสดงในมิลินทปัญหา ก็อาจไม่มีปัญหาใดให้สงสัยมากนัก ถ้าหากว่า การพุทฺธนี้รวมถึงปาราชิกเข้าไปด้วย คำตอบของปัญหาข้อนี้ของผู้แต่งคัมภีร์ดูจะไม่สอดคล้องกับพระไตรปิฎกในหลาย ๆ ประการ และความเป็นสมณะหรือพระภิกษุนั้นย่อมจะต้องดีกว่า เหนือกว่าคฤหัสถ์ในทุกๆ ด้านโดยเฉพาะในเรื่องศีล ดังนั้น เมื่อสมณะพุทฺธแม้เพียงเล็กน้อยในสายตาชาวบ้านบางคนอาจยอมรับได้ แต่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่เห็นว่า สมณะหรือภิกษุมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาศีล ไม่ควรกระทำการพุทฺธแม้จะเล็กน้อยก็ตาม เพราะถ้าสมณะพุทฺธเสียแล้ว แต่ยั้งถือตัวว่าดีกว่าคฤหัสถ์อยู่แล้วยังครองสมณเพศอยู่ต่อไป นอกจากทำให้เกิดโทษแก่ตัวเองแล้ว หมู่คณะย่อมได้รับผลกระทบไปด้วย เพราะความที่เป็นสมณะพุทฺธย่อมทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกันเรื่องศีล(ศีลสามัญญตา)และก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในเรื่องความเห็นต่างๆ (ทิวีสสามัญญตา) ซึ่งทั้ง ๒ ประการนี้ จะนำไปสู่การแตกแยกแห่งสงฆ์ได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่า ถึงแม้สมณะพุทฺธ

จะยังมีคุณสมบัติที่ดีกว่าคฤหัสถ์ทศิลอยู่ในหลายด้านก็ตาม แต่ในความเข้าใจของชาวบ้านโดยเฉพาะในยุคนี้ ผู้คนส่วนใหญ่อาจจะไม่ยอมรับเหตุผลในลักษณะที่ผู้แต่งคัมภีร์ได้ให้ไว้แล้วก็เป็นได้ ด้วยความที่สังคมยุคนี้มีการสื่อสารที่รวดเร็วและไปได้ไกลจึงทำให้ข่าวความทศิลของสมณะกระจายไปได้อย่างกว้างขวาง และมีผู้คนที่พร้อมจะซ้ำเติมให้เลวร้ายมากยิ่งขึ้นไปกว่าความจริงที่สมณะผู้ทศิลนั้นได้กระทำลงไป เมื่อเป็นอย่างนั้น ความตั้งมั่น ความคงอยู่ของพระศาสนาก็จะลดลงไปเรื่อยๆ จนถึงขั้นหมดไปจากสังคมก็เป็นได้

บรรณานุกรม

ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์. **มิลินทปัญหา เล่ม ๓**. กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๔๑.

ธีรภัทร์ มะกา. จารุวรรณ ธรรมวัตร และอภิญญวัฒน์ โพธิ์सान. “ภาษากับความคิดในวรรณกรรมพุทธศาสนา เรื่อง มิลินทปัญหา,” **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน, ๒๕๕๕)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย อังคุตตรนิกาย เอกกนิบาต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย อังคุตตรนิกาย ทุก-จตุกกนิบาต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย ขุททกนิกาย ธรรมบท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

_____. **อรรถกถาภาษาไทย ทีฆนิกาย สลขันธวรรค**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

มหาวิทยาลัยมหิดล. **อรรถกถา ภาษาบาลี (CD BUDSIR/TT V.7)**. ๒๕๔๘.